

Κουλτούρα αγωγής ή συστήματα εισαγωγής; Η συγκυρία του 2009 και όχι μόνον

Γιάννης Πανούσης ■

1. Εισαγωγικά

Ο εθνικός διάλογος (Σπηλιωτόπουλος, 2009) αντιμετωπίζεται πάντοτε με επιφυλάξεις και αφορισμούς, άλλοτε δικαιολογημένα κι άλλοτε αδικαιολόγητα, άλλοτε με πολιτικά (Βαρίνου, 2009α), άλλοτε με συνδικαλιστικά κι άλλοτε με ακαδημαϊκά κριτήρια (Μυλόπουλος, 2009, Ραβάνης, 2009, Μανιάτης, 2009, Αγγελόπουλος, 2009). Ερωτήματα και προβληματισμοί σχετικά με τη σύνδεση (ιδεατή ή πραγματιστική) της εκπαίδευσης με την απασχόληση και την αγορά εργασίας έρχονται και παρέρχονται αφήνοντας πάντοτε μια αίσθηση αοριστίας ή υπεκφυγής (Χρονόπουλος, 2008, Παναγόπουλος, 2009, Κουκιάδης, 2009). Σε κάθε περίπτωση ο διάλογος αυτός επειδή φαίνεται να μην εξαιρεί από τους προβληματισμούς και τις προτάσεις την –έστω μελλοντική– δυνατότητα λειτουργίας άρα και εγγραφής σε μη-κρατικά ΑΕΙ/ΤΕΙ ανοίγει και πάλι τις πόρτες στις (φρούδες;) ελπίδες ή σε (νέα;) ιδεοληπτικά κονταροκτυπήματα.

Η πνευματική καλλιέργεια της Παιδείας δεν πρέπει πάντως να συγχέεται με τις τυπικές διαδικασίες της εκπαίδευσης (Μαρωνίτης, 2009). Το ίδιο ισχύει και με την (εκ του πονηρού;) σύγχυση της διαδικασίας εισαγωγής στα ΑΕΙ/ΤΕΙ και της ελεύθερης πρόσβασης σε όποιο ΑΕΙ/ΤΕΙ επιθυμεί ο κάθε υποψήφιος να εγγραφεί (Καραμάνος, 2009, Δεδουσόπουλος, 2009, Αλαχιώτης, 2009).

Η επίκληση της εποχής της γνώσης (Σταμάτης, 2005, Μασσαλάς, 2009) και η αναζήτηση (αξιόπιστων;) μηχανισμών αξιολόγησης των γνώσεων (Λακασάς, 2009γ) δεν αρκούν για να κρύψουν ενδογενή προβλήματα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ακόμα και οι ίσοι εκπαιδευτικοί όροι (Βαρουχάκης, 2009) δεν αίρουν ως γνωστόν τις κοινωνικές και πολιτισμικές ανισότητες (Πανούσης, 2001:333) ούτε εγγυώνται ίδιας ποιότητας επαγγελματική αποκατάσταση.

2. Αυτο-περιορισμοί

Δεν αισθάνομαι τόσο ειδικός ώστε να ελέγξω ιδεολογικά ή παιδαγωγικά (Γράβαρης και Παπαδάκης, 2005) ή να συγκρίνω τα ισχύοντα στον πλανήτη συστήματα εισαγωγής στα ΑΕΙ/ΤΕΙ (Λακασάς, 2009α, Φωτόπουλος, 2009). Ούτε θέλω να εμπλακώ στις πρόσφατες (Χατζηδήμου, 2007) ή στις παλαιότερες «συνταγές» (Πρακτικά συμποσίου, 1995) ή ακόμα και στους ανακούναντες καβγάδες (Παπαματθαίου, 2009, Λακασάς, 2009β).

Οι ανακυκλούμενες προτάσεις διεξόδου (Βαρίνου, 2009β, Καλημέρη, 2009, Νανούρης, 2009) σπρώχνουν κάτω από το χαλί παθογένειες της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών που αν δεν λυθούν πριν τη «Μεγάλη Μεταρρύθμιση» θα υποθηκεύσουν κάθε θετική προσπάθεια.

1. Το ισχύον σύστημα πρόσβασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση χαρακτηρίζεται αντι-παιδαγωγικό διότι ακυρώνει την «παιδαγωγική»(;) λειτουργία του Λυκείου ή και διότι καλλιεργεί την αποστήθιση/ απομνημόνευση (ενώ η παπαγαλία του σχολείου τι ακριβώς καλλιεργεί;). Το πρόβλημα δεν είναι λοιπόν μόνον η αποσύνδεση των εισαγωγικών εξετάσεων από το Λύκειο αλλά και η αποσύνδεση του Λυκείου από τον «κακό εαυτό του».

Για να συμβεί όμως αυτό χρειάζεται προηγουμένως ν' αυτοαξιολογηθεί και ν' αξιολογηθεί από εξωτερικούς κριτές η υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό – Γυμνάσιο) στο σύνολό της και ν' αναδιαρθρωθεί πλήρως η λυκειακή εκπαίδευση (Γαβρόγλου κ.ά., 2009).

Κατά τη γνώμη μου δεν μπορεί ν' αρχίσει καν η συζήτηση για το νέο σύστημα αν δεν έχει επεκταθεί η υποχρεωτική εκπαίδευση στα 12 χρόνια (ώστε να μπορούν «ν' απλωθούν» τα προγράμματα σε περισσότερο χρόνο) και αν δεν έχουν περιορισθεί τόσο η σχολική διαρροή όσο και ο αναλφαβητισμός. Το ερώτημα δεν είναι *πώς θα μπαίνουν* οι υποψήφιοι στα ΑΕΙ/ΤΕΙ αλλά *ποιοι και πόσοι* θα είναι οι (δυνάμει) υποψήφιοι.

Αν με κοινωνικούς ή πολιτισμικούς ή οικονομικούς ή γεωγραφικούς όρους περιορίζουμε πολύ αυτούς που θα μπορούσαν και θα ήθελαν να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους τότε δεν πρέπει ν' αναφερόμαστε σε Γενικές Εισαγωγικές Εξετάσεις αλλά σε *Ειδικές Αποπεμπτικές Κατηγορίες*.

Δεύτερο κρίσιμο ζήτημα είναι το αδιάβλητο των όποιων εξετάσεων. *Είτε* το νέο σύστημα αναθέσει στους Καθηγητές του Λυκείου τη διεξαγωγή

των σχετικών διαγωνισμών, είτε το αναθέσει στους Καθηγητές του Πανεπιστημιακού Τμήματος, είτε το αναλάβει ανεξάρτητη αρχή πρέπει σε κάθε περίπτωση να θωρακιστεί έτσι ώστε να μην υπάρχει η παραμικρή υπονιμία ή αμφιβολία (ιδίως σ' ένα λαό που δεν εμπιστεύεται τίποτα και κανένα) ότι μπορεί να υπάρξουν «διαρροές». Ας μην ξεχνάμε ότι σ' αυτή τη χώρα ο νεποτισμός, η ευνοιοκρατία και τα πελατειακά δίκτυα εξυπηρέτησης (Πανούσης, 2009:19) καλά κρατούν.

Τρίτο κρίσιμο ζήτημα είναι η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου ΑΕΙ/ΤΕΙ μετά βεβαίως από μια πρώτη αξιολόγηση του ισχύοντος. Βασική μεταρρύθμιση, προκειμένου η αλλαγή των Εισαγωγικών να «πατάξει» μια ακόμα στρέβλωση του πανεπιστημιακού συστήματος, δηλαδή τις αθρόες/ μαζικές κατατακτήριες εξετάσεις, είναι η εγγραφή του πρωτοετούς φοιτητή σε Σχολή και όχι σε Τμήμα.

Έτσι π.χ. ο επιτυχών στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών θα επιλέγει το Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πολιτικής Επιστήμης, Επικοινωνίας & ΜΜΕ κ.λπ. μετά από το τέταρτο εξάμηνο αφού στα δύο πρώτα χρόνια το πρόγραμμα θα είναι κοινό (Πανούσης, 2008:198).

2. Η εισαγωγή στα τμήματα προσχολικής εκπαίδευσης από την ηλικία 4-5 ετών (Καλαντζής, 2009α), η ολοκλήρωση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στα 11 χρόνια, η ολοκλήρωση του Γυμνασίου στα 13 χρόνια (διετής διάρκεια) και του Λυκείου στα 16 χρόνια (τριετής φοίτηση) θα επιτρέπει την είσοδο του νέου στην Ανώτατη Εκπαίδευση νωρίτερα (και λιγότερο «κουρασμένα»).

Όσον αφορά στον αριθμό (και περιεχόμενο) των μαθημάτων τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αυτά πρέπει να μην υπερβαίνουν τα έξι (π.χ. Μαθηματικά/Τεχνολογίες – Γλώσσα/λογοτεχνία – Τέχνες/Πολιτισμός – Ιστορία/Γεωγραφία – Θεσμοί Δημοκρατίας – Ξένες Γλώσσες). Οι ενδιάμεσες εξετάσεις πρέπει να αφορούν τρία από τα παραπάνω μαθήματα συν δύο μαθήματα επιλογής (π.χ. Φυσική-Χημεία, Κοινωνιολογία-Οικονομικά, Αρχαιολογία-Φιλοσοφία κ.λπ.).

Τέλος σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας πιστεύω ότι για να είναι το μάθημα ενδιαφέρον πρέπει να συνδυάζεται με έρευνες, προσομοιώσεις, διαλέξεις, επισκέψεις, διαλόγους, αλληλοδιδασκαλία, κ.λπ.

3. Οι μαθητές που συγκεντρώνουν «αξιόπιστη» βαθμολογία 13 και πάνω να μπορούν να γραφτούν σε όποια Σχολή (και όχι Τμήμα) ΑΕΙ υπάρχουν θέσεις. Όσοι έχουν πιάσει βαθμολογία 10-13 να μπορούν να γραφτούν σε Σχολές ΤΕΙ (Πανούσης, 2005, Πανούσης, 2006). Όσοι βαθμολογηθούν κάτω από τη βάση του 10 να έχουν *άπειρες* δυνατότητες και ευκαιρίες να βελτιώσουν τη βαθμολογία τους και να υπαχθούν στις παραπάνω ρυθμίσεις.

Πρέπει να προβλέπονται εναλλακτικοί δρόμοι πρόσβασης (σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, τμήματα δια βίου εκπαίδευσης, μονάδες/credits από οποιεσδήποτε εκπαιδευτικές πηγές. Δεν πρέπει ποτέ να κλείνουν οριστικά οι πόρτες της Ανώτατης Εκπαίδευσης). Έτσι ξεπερνιέται και ο ρόλος των φροντιστηρίων. Μολονότι κατά τη γνώμη μου ανάμεσα στο Πιστοποιητικό Αποφοίτησης από το Λύκειο και την εισαγωγή σε ΑΕΙ/ΤΕΙ πρέπει να μεσολαβούν *Εξετάσεις Εθνικού Ακαδημαϊκού Τύπου* (την ευθύνη των οποίων θα έχει το ΥΠΕΠΘ, το ΕΣΥΠ, η Ακαδημία, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο κ.ά.) και μολονότι θεωρώ περισσότερο έγκυρο ο βαθμός πρόσβασης στο ΑΕΙ/ΤΕΙ να συγκροτείται από τρεις επιμέρους αξιολογήσεις (Πιστοποιητικό Λυκείου + Εθνικό Ακαδημαϊκό Σύστημα + Μαθήματα βαρύτητας της Σχολής ΑΕΙ/ΤΕΙ) (Πανούσης, 2008:198) δεν απορρίπτω το σύστημα των εισαγωγικών σ' ένα επιστημονικό πεδίο.

Δεν πρέπει πάντως να αποκλείεται η θέσπιση σταθερών αντικειμενικών κριτηρίων *διαφοροποίησης* ανά Πανεπιστήμιο (Κεντρικό, Περιφερειακό) ή ανά Σχολή (Υγείας, Κοινωνικών Επιστημών), *εγγραφής χωρίς εξετάσεις* σε εξαιρετικές περιπτώσεις ή και *οριζόντιες μετακινήσεις* (από ΑΕΙ/ΤΕΙ σε ΑΕΙ/ΤΕΙ). Ειδικά δε ως προς την Ανώτατη Εκπαίδευση εξακολουθώ να υποστηρίζω την άποψή μου ότι πρέπει να θεσμοθετήσουμε το *συνολικό ίδρυμα της Περιφέρειας* (στο οποίο θα ενταχθούν διαφοροποιημένα ως προς τους στόχους τα Τμήματα, ΑΕΙ, οι Σχολές ΤΕΙ, τα ΚΕΚ, τα ΙΕΚ, τα Ερευνητικά Κέντρα κ.λπ.) (Πανούσης, 2008:199).

3. Επιμύθιο

Ούτε οι σχολικές χρονιές που διαρκούν πέντε μήνες (Καλαντζής, 2009β), ούτε η διδασκαλία κατ' οίκον (Μίχας, 2008) ή η «υπολογιστική διδασκαλία» (Κωνσταντίνου, 2009) συνιστούν παραδείγματα προς μίμηση.

Το ζητούμενο δεν είναι να μπεινοβγαίνουν στις αίθουσες αδιάφοροι μαθητές/ σπουδαστές/ φοιτητές. Ούτε να καλλιεργούμε το greek dream του πανεπιστημιακού πτυχίου εν είδει «τίτλου ευγενείας» (Τροβά, 2008).

Το κρίσιμο ζήτημα είναι οι μη-ενσωματωμένοι μαθητές (αποκλεισμένοι) αλλά και οι ενσωματωμένοι μη-ικανοποιημένοι, επικριτικοί ή και πολέμιοι (Fisher 2003:209) να θεωρούν την είσοδο στο Πανεπιστήμιο ως σημαντικό στάδιο επιστημονικής και πνευματικής καλλιέργειας και όχι ως τυπική προϋπόθεση διορισμού ή επαγγελματικής αποκατάστασης.

Όμως αυτές οι αντιλήψεις προϋποθέτουν αλλαγή κουλτούρας και όχι αλλαγή «συστημάτων».

Βιβλιογραφία

- Αγγελόπουλου, Β. (2009, Φεβρουάριος 9). Ποιός διάλογος για ποια παιδεία (ξανά;). *Ελευθεροτυπία*, σ. 10.
- Αλαχιώτη, Στ. (2009, Ιανουάριος 25). Το ελληνικό εκκρεμές και η μεταρρύθμιση. *Το Βήμα Κυριακής*, σ. Α19.
- Βαρίνου, Ε. (2009α, Ιανουάριος 23). Φοβούνται πυροτέχνημα αλά Μαριέττα.... *Ελευθεροτυπία*, σ. 22, 35.
- Βαρίνου, Ε. (2009β, Ιανουάριος 31). «Αναμόρφωση του Λυκείου και... αποβολή των εξετάσεων» (συνέντευξη με Γ. Μπαμπινιώτη). *Ελευθεροτυπία*, σ. 6.
- Βαρουχάκη, Ν. (2009, Φεβρουάριος 9). Για μια πραγματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. *Ελευθεροτυπία*, σ. 53.
- Γαβρόγλου, Κ., Θεοτοκά, Ν., Χαραμή, Π. (2009). Η ελεύθερη πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο συνδέεται με ουσιαστικές αλλαγές σε όλη την εκπαίδευση. *Παιδεία και Κοινωνία*, 41, 6-12.
- Γράβαρη, Δ., Παπαδάκη, Ν. (2005). *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Δεδουσόπουλου, Απ. (2009, Μάρτης 1). Η ελεύθερη πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο. *Κυριακάτικη Αυγή*, σ. 26-27.
- Fisher, L. (2003). *Κοινωνιολογία του σχολείου*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καλαντζή, Φ. (2009α, Φεβρουάριος 21-22). Σχολείο από τεσσάρων ετών. *Κόσμος του Επενδυτή*, σ. 41.
- Καλαντζή, Φ. (2009β, Φεβρουάριος 28-Μάρτης 1). Σχολείο τέλος στις... 10 Απριλίου. *Κόσμος του Επενδυτή*, σ. 17.
- Καλημέρη, Χ. (2009, Φεβρουάριος 21-22). Το σχέδιό μου για το «νέο Λύκειο» και την είσοδο στα ΑΕΙ (συνέντευξη με Γ. Μπαμπινιώτη). *Ημερησία*, σ. 36-37.
- Καραμάνου, Α. (2009, Φεβρουάριος 25). Ο μύθος της «ελεύθερης πρόσβασης». *Ελευθεροτυπία*, σ. 42.
- Κουκιάδη, Ι. (2009, Ιανουάριος 10). Σύνδεση εκπαίδευσης με αγορά εργασίας. *Ελευθεροτυπία*, σ. 35.
- Κωνσταντίνου, Χ. (2009, Φεβρουάριος 28). Υπολογιστής και e-βιβλίο ως μέσα θεραπείας στην εκπαίδευση. *Ελευθεροτυπία*, σ. 34.
- Λακασά, Απ. (2009α, Ιανουάριος 25). Στο επίκεντρο (πάλι) η εισαγωγή στα ΑΕΙ. *Καθημερινή Κυριακής*, σ. 6.
- Λακασά, Απ. (2009β, Φεβρουάριος 1). Παιδεία: «ακροβασία μακράς διάρκειας». *Καθημερινή Κυριακής*, σ. 13.
- Λακασά, Απ. (2009 γ, Φεβρουάριος 22). Επιβράβευση της σφαιρικής γνώσης. *Καθημερινή Κυριακής*, σ. 31.
- Μανιάτη, Κ. (2009, Ιανουάριος 25). Διάλογος αποπροσανατολισμού. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 39.
- Μαρονίτη, Δ. (2009, Μάρτης 1). Παιδεία και εκπαίδευση. *Το Βήμα Κυριακής*, σ. Α56.
- Μασσαλά, Χρ. (2009, Φεβρουάριος 19). Τί μπορεί να αλλάξει στο Λύκειο και στις εξετάσεις. *Το Βήμα*, σ. Α9.
- Μίχα, Τ. (2008, Δεκέμβρης 29). “Homeschooling”: Μια λύση για την Παιδεία;. *Ελευθεροτυπία*, σ. 16.
- Μυλόπουλου, Γ. (2009, Ιανουάριος 25). Η παιδεία των εντυπώσεων. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 26.
- Νανούρη, Δ. (2009, Φεβρουάριος 1). Με καινούριες προτάσεις και παλιά σκονάκια. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 44-47.

- Παναγόπουλου, Γ. (2009, Ιανουάριος 10). Εκπαίδευση και απασχόληση. *Ελευθεροτυπία*, σ. 35.
- Πανούση, Γ. (2001). Παιδεία και κοινωνία. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 21, σ. 331-353.
- Πανούση, Γ. (2005, Ιούνιος 7). Μια θέση για τον καθένα. *Τα Νέα*, σ. 6.
- Πανούση, Γ. (2006, Αύγουστος 27). Να «τιμωρούνται» οι Υπουργοί. *Κυριακάτικη Αυγή*, σ. 5.
- Πανούση, Γ. (2008). Τα τέσσερα πόδια του τραπέζιού. Στο Χατζηδήμου, Δ. κ.ά. (επιμ.) *Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση* (σ. 195-200). Αθήνα: Ατραπός.
- Πανούση, Γ. (2009). Τί είναι ο διάλογος για την Παιδεία. *Δημόσιος Τομέας*, 58, σ. 19.
- Παπαματθαίου, Μ. (2009, Φεβρουάριος 1). Διάλογος μετ' εμποδίων και καβγάδων. *Το Βήμα Κυριακής*, σ. Α40-41.
- Πρακτικά Συμποσίου Πρυτάνεων (1995). *Η μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Ζάππειο 7-8/4, σ.1-25.
- Ραβάνη, Κ. (2009, Ιανουάριος 25). Τί εκπαίδευση θέλουμε;. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 26, 39.
- Σπηλιωτόπουλου, Άρη (2009, Φεβρουάριος 1). Ανοικτός και ειλικρινής διάλογος για όλα τα θέματα. *Το Καποδιστριακό*, σ. 13.
- Σταμάτη, Κ. (2005). *Η αβέβαιη «κοινωνία της Γνώσης»*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Τροβά, Ελ. (2008). *Γνώση και αμφισβήτηση*. Θεσ/κη: Σάκκουλας.
- Φωτόπουλου, Ν. (2009, Φεβρουάριος 21). Σαν βγεις στον πηγαϊμό για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. *Ελευθεροτυπία*, σ. 34-35.
- Χατζηδήμου, Δ. και άλλοι (επιμ.) (2007). *Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Χρονόπουλου, Αν. (2008, Νοέμβριος 8-9). Ο τρόπος εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση. *Κόσμος του Επενδυτή*, σ. 41.